

ВЕЧІРНИЦЯ ДОЗІРНА — *NYCTALUS NOCTULA*

Номенклатура

Повна наукова назва виду: *Nyctalus noctula* (Schreber, 1774). Інші назви: вечірниця руда.

Ряд Кажани — Vespertilioniformes (syn. Chiroptera)
Родина Лиликові — Vespertilionidae Gray, 1821

Таксономічна характеристика

Один з 7 видів роду; один з 3 видів роду у фауні України. Відноситься до триби Vespertilionini (Павлинов і Россолимо 1987). В Україні мешкає типовий підвид *Nyctalus n. noctula* (Абеленцев і Попов 1956).

Біологічна характеристика

Один з найбільших кажанів нашої фауни. Типовий дендрофіл, який населяє переважно листяні та мішані ліси, а також старі парки. В більшості регіонів України є перелітним видом і лише місцями на півдні України та в Карпатському регіоні (переважно Закарпаття) — осілий. Зимує великими колоніями в дуплах і будівлях. Весняний період міграцій починається в березні-квітні, залежно від погоди. Після повернення до місць літування, самки утворюють одностатеві виводкові колонії. Вони селяться переважно в дуплах, рідше в будівлях. Розміри таких колоній складають 10–100 ос. Часто утворюються спільні колонії з іншими видами вечірниць, нетопирами тощо. Малята з'являються у червні. Через два місяці досягають розмірів дорослих тварин і переходять до самостійного життя. Політ вечірниць дозірної дуже характерний — швидкий і маневрений. Виліт на полювання вечірниць розпочинають рано — відразу після заходу сонця. Ранковий виліт добре виражений. Трофічні маршрути приурочені до безлісних ділянок. Живляться переважно великими комахами. Основним кормом служать пластинчатовусі та лускокрилі. Відліт на зимівлю розпочинається в кінці серпня або вересні.

Оцінка стану та чисельності популяцій

Один з найчисленніших видів кажанів вітчизняної фауни. На території нашої країни заселяє практично всі деревні насадження, де існують відповідні сховища (дупла, дуплянки чи навіть будівлі). Проте дати кількісну оцінку стану виду в Україні складно, оскільки збір такої інформації є надзвичайно трудомістким (традиційними методами) або потребує спеціального спорядження (ультразвукових детекторів). Наявність значних лісових масивів в Україні є запорукою підтримання тут стабільної популяції виду.

Географічне поширення

В Україні заселяє переважно лісові і лісостепові райони, хоча спорадично трапляється і у степовій зоні. Масова поява виду в степових районах пов'язана з весняним та осіннім прольотом. Основні міграційні маршрути проходять вздовж Дніпра, а далі над морем в напрямку Балкан (Абеленцев і Попов 1956). Один з маршрутів проходить через Карпати, де частина вечірниць осідає на зимівлю. Загалом ареал та характер поширення виду в Україні є типовим для всіх мігруючих кажанів-дендрофілів нашої хіроптерофауни.

Категорія охорони в Україні

Вид не підлягає в Україні спеціальній охороні. Охороняється в межах Закону України «Про тваринний світ» (1993). За діючою 5-бальною системою охоронних категорій вид охорони не потребує (Загороднюк та ін. 1998).

Зміни стану популяцій та фактори вразливості

Вечірниця дозріла не належить до особливо вразливих видів. Особливості біології, зокрема важкодоступність літніх та зимових сховищ, відсутність місць значної концентрації, великі площі оселищ та їх незначна деградація, сприяють стабільності популяції виду. Чисельність виду хоча й помітно зменшилася за останні десятиліття, проте ця величина не складає кілька порядків, як для деяких спеціалізованих печерних видів кажанів. Найбільшою загрозою для виду є подальше скорочення площі лісів та їх омолодження (зменшення кількості дуплистих дерев). До негативних факторів відноситься і широке застосування отрутохімікатів, зокрема для обробки лісів.

Утримання і розведення у неволі

Вечірниця дозріла є одним з не багатьох видів кажанів, стосовно яких є певний досвід утримання в неволі. Випадки розведення у неволі невідомі.

Заходи охорони і рекомендації щодо збереження

Спеціальних заходів охорони вид не потребує. Однак збереження виду значною мірою пов'язано зі збереженням старих дуплистих дерев як потенційних сховищ для кажанів. Доцільним є розвішування спеціальних дуплянок у молодих лісах.

Прогалини у знаннях про вид в Україні

Традиційні дослідження дендрофільних видів кажанів є надзвичайно трудомісткими. Як результат, інформація про стан цих видів, їх чисельність та тенденції її змін для більшості регіонів України відсутня. Лише використання нових методик досліджень, зокрема, використання ультразвукових детекторів, може значно підвищити ефективність і результативність досліджень, особливо щодо їх кількісної сторони.

Цитована література

- Абелсцев В. І., Попов Б. М.* Ряд рукокрилі, або кажани — Chiroptera // Фауна України. Славці. — Київ: Вид-во АН УРСР, 1956. — Том 1, вип. 1. — С. 229–446.
- Загороднюк І., Жила С., Покиньючерда В.* Теріологічна школа-семинар «Славці у Червоній книзі» // Вестник зоології. — 1998. — Том 32, № 5-6. — С. 149–150.
- Закон України* «Про тваринний світ». — 1993.
- Павлинов И. Я., Россолімо О. Л.* Систематика млекопитающих СССР. — Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1987. — 285 с. — (Сб. Тр. Зоол. музея МГУ; Том 25).

В. Покиньючерда